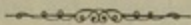

«Ուրախ եղէ ես ոչք ասելին ի Տան Տեառն երթիցուք մեք, Հասեալ կային ոտք մեր առ դրունս քո Երուսաղէմ . . .» սաղմոսն և «Ի մէջ տաճարիս» աղօթքէն ետք ըսաւ «Պահպանիչ»ը:

Արքազանը յետոյ դարձաւ ժողովուրդին և քանի մը խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք եղած ընդունելութեան համար՝ ըսաւ թէ աւելի քան տասը տարիներ առաջ իր առաջին այցելութեանը միջոցին եկած էր իրր պարզ ուխտաւոր մը: Այս վերջին անգամին կուգար դարձեալ իրեն ուխտաւոր, բայց նոր եւ նուիրական պարտականութիւններու յանձնառութեամբը ճշուած, ի հարկին իր անձը նուիրելու համար ողջակէզ այս հաստատութեան փառքին, եթէ այդպէս կամենար Աստուած:

Մուտքի այս կարճ պաշտամունքէն ետք Միաբանութիւնը առաջնորդեց Արքազանը ի Պատրիարքարան, ուր անգամ մըն ալ շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեց Տեղապահ Արքազանին, Միաբանութեան և Հրաւիրակ Մարմնոյն երեք անդամներուն: Եւ այս կերպով փակուեցաւ առաջին օրը:

ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դեկտեմբեր 1-ին զՀ. օր տեղի ունեցան Գահակալութեան հանդիսութիւնները, որոնք ժամանակին ծանուցուած էին տպագրուած ազդերով և մասնաւորներու զըրկուած հրաւիրատուներով:

ՀՐՈՎԱՐՍՍԱԿԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ ԿՈՒՍԱՎԱՐՁՍԱՆ ՄԷՋ

Հանդիսութեանց առաջինը եղաւ՝ Արքայական Հրովարտակին պաշտօնական ընթերցումը և յանձնումը՝ Բարձր Կոմիսերի կողմէ՝ Կառավարչատան մէջ:

Առաւօտեան ժամը 10-ին հետեւեալ կերպով կազմուած մարմին մը մասնաւոր ինքնաշարժերով մեկնեցաւ Կառավարչատուն Դամասկոսի Դրան մօտ. —

Արքազան Պատրիարք Հայրը,

Ս. Աթոռոյ Տնօրէն Ժողովոյն եօթն անդամները (Դեր. Տ. Տ. Մեսրոպ, Մկրտիչ և Մատթէոս եպսք. և Հոգ. Տ. Տ. Վըր-

թանէս, Գէորգ, Վահան և Կիւրեղ վարդապետներ),

Միաբանական Ընդհ. Ժողովոյ Ատենապետը (Հոգ. Տ. Տիրան Վարդապետ),

Կլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչը (Դեր. Տ. Պետրոս Արքեպս.),

Կ. Պոլսոյ Պատր. Փոխանորդը (Դեր. Տ. Սմբատ Եպսկ.),

Եզրպտոսի Հայութեան ներկայացուցիչը (Հոգ. Տ. Մամբրէ Մ. Վարդապետ)

Ս. Աթոռոյ Աւագ Թարգմանը (Հոգ. Տ. Պարգե Վարդապետ),

Ս. Աթոռոյ Դիւանապետը (Տիրար Կ. Նուրեան),

Երուսաղէմի Հայոց կողմէ վեց նշանակովի ներկայացուցիչներ (Բժիշկներ Վ. Գալպիւհան, Վ. Պասկալ, և Ն. Եաղլեան, Տիրար Դ. Պողոսեան, Խ. Գրադիբեան և Լ. Գէորգեան),

Յուպէի, Հայֆայի և Ռէմէի Հայոց կողմէ ներկայացուցիչներ (Տեարք Խ. Թաղէոսեան, Ա. Փափազեան եւ Ս. Սիննեան՝ ըստ կարգի):

Այս մարմինը ընդունուեցաւ Կառավարչատան սրահին մէջ, ուր ներկայ էին Բարձր Կոմիսերին հետ՝ Երուսաղէմի Կառավարիչը, Պետական Աւագ Քարտուղարը, Անձնական Քարտուղարը, և Օգնական Քարտուղարը: Բարձր Կոմիսերը մի առ մի ողջունեց ներկայացուցչական մարմինն անդամները և տպա ըրաւ հետեւեալ ուղերձը որ տեղւոյն վրայ բերանացի թարգմանուեցաւ հայերէնի:

ՈՒՐԶՐ ԿՈՄԻՍԵՐԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

(Խօսուած իր պաշտօնասան մէջ Արքայական Հրովարտակին յանձնումին պահուն):

(Թարգմանութիւն)

«Ճատ ուրախ եմ որ զՁեզ կ'ողջունեմ այստեղ՝ Ձեր ընտրութեան առիթով իբրեւ Հայոց Երուսաղէմի Պատրիարք. ուրախ եմ նաեւ՝ որ ինձի կը վիճակի Արքայական Հրովարտակին Ձեզի յանձնումը:

Կը փափաքեմ շնորհաւորել զՁեզ՝ Երուսաղէմի պատմական գահուն համար Ձեր ընտրութեան առիթով: Վստահ եմ որ Երուսաղէմի Պատրիարքի հանգամանքով զուք զՁեզ արժանաւոր յաջորդ մը պիտի ընծայէք յոյժ սիրեցեալ Դուրեան հանգուցեալ Պատրիարքին:

Կը փափաքիմ նաև շնորհակալութիւնս յայտնել Ձեզ՝ Ձեր զրկած այն հեռագրին համար, զոր ազնուօրէն ուղղեցիք ինծի՝ երբ Եգիպտոս էի այս կողմերը գալուս առիթով, և կը փափաքիմ դարձեալ ըսել՝ թէ՛ ո՛րքան ցաւ զգացի զՁեզ անձամբ տեսած չըլլալուս համար:

Մեծին Բրիտանիոյ և Հայ Ազգին միջև բարեկամական յարաբերութիւնները հաստատուած կան ի վաղուց հետէ: Մասնաւորապէս երախտագիտութեամբ կը յիշուին Հայոց առաքելութեան ջանքերը՝ բարեօքելու համար վիճակը այն բրիտանացի բանտարկեալներուն՝ որոնք Թէոդորոս Թագաւորի ձեռքն ինկած էին, անցեալ դարու կիսուն, Հապէշական պատերազմի ընթացքին: Այդ ջանքերուն ի պատասխան էր որ Նորին Վեհափառութիւն Վիկտորիա Թագուհին և Ամուսին Իշխանը իրենց ստորագրեալ կենդանագիրները Նուիրեցին օրուան Հայ Պատրիարքին: Ուրախ եմ ես ալ, որ այժմ պատահութիւնը կ'ունենամ պաշտօնական ընծայումը կատարելու ստորագրեալ այն կենդանագիրներուն՝ զորս Նոցին այժմեան Վեհափառութիւնք Նուիրած են Ձեր Պատրիարքարանին:

Ամբողջ աշխարհի հետ Բրիտանական ազգն ալ մեծապէս վշտակցած է Հայերուն՝ վերջին տարիներու ընթացքին անոնց կրած տառապանքներուն համար:

Կը յիշեմ նաև թէ երբ Միջագետք կը դառնէր՝ ներկայացուեցայ Հայոց Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքին, որ այն ատեն աքսորական՝ Մուսուլ կը բնակէր:

Անգամ մըն ալ կը փափաքիմ շնորհաւորել զՁեզ՝ Ձեր Հայոց Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրուելուն առիթով:

Ուղերձէն ետքը՝ կատարուեցաւ ընծայումը Ն. Վ. Թագաւորին և Թագուհիին առանձին մեծագիր կենդանագիրներուն, որոնք Նոցին Վեհափառութեանց ձեռագիր ստորագրութիւնները կը կրէին, և առնուած էին ոսկեզօծ գեղակերտ շրջանակներու մէջ: Բարձր Կոմիսերն իր ձեռքովը յանձնեց զանոնք Սրբազան Պատրիարքին:

Ասկէ յետոյ կարգացուեցաւ Արքայական Հրովարտակը, նախ անգլիերէն լեզուով՝

Քարտուղարին կողմէ, և ապա հայերէն լեզուով՝ Գեր. Տ. Մեսրոպ Սրբ. ի կողմէ:

Հետեւեալն է Արքայական հրովարտակին հայերէն թարգմանութիւնը:—

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԸ

ՃՈՐՃ ԹԱԳԱՒՈՐ-ԿԱՅՍՐ

ՃՈՐՃ ՀԻՆԳԵՐՈՐԻ, շնորհօքն Ասուծոյ, ԹԱԳԱՒՈՐ ՄԵԾԵ-ԲՐԻՏԱՆԻՈյ, Իրլանտի և Անգլո-Յովեան Անգլիական Իշխանապետութեանց, Պաշտպան Հաւատոյ, ԿԱՅՍՐ Հնդկաստանի. ամեն անոց որ պիտի տեսնեն այս գիրս, ողջոյն:

ՆԿԱՏՏԵԼՈՎ որ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան Արդար Ամենապատիւ Տ. Եպիսկոպոսական Գորեանի վախճանումով վերջերս քափուր մնացած ըլլալով Եպիսկոպի Հայ Հասարակութեան Արքեպիսկոպոս Գերաշնորհ Տէր Թորգոմ Գուշակեան՝ Ներկայ 1931 տարւոյ յունիս 15-ի երկուշաբթի և յունիս 16-ի երեքշաբթի յերուսաղէմ ի նիստ գումարուած Հայոց Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովին փութարկութեամբ անոր տեղը օրինապէս ՊԱՏՐԻԱՐԿ ընտրուած է, ի գործ դնելու համար այդ պատշոյն վաղեմի իրաւութեանք և պատշաճութիւնները:—

Մենք, ընդունելով այդ ընտրութիւնը, այսու գրութեամբ կը յայտնենք Մեր Թագաւորական հանաչումը և հաւանութիւնը ի մասին յիշեալ Գերաշնորհ Տէր ԹՈՐԳՈՄ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ-ի այս պատշոյն կոչուելուն, և կ'արտայայտենք զիմք կիրարկել այն իրաւունքները և իշխանութիւնները, իրաւասութիւնները, առանձնաւորութիւնները և պատշաճութիւնները՝ որոնք օրէնքով այս պատշոյն կը պատկանին, կամ հին սովորութեամբ և կամ գործնականապէս ի գործ են, և կը վայելուին յարկցութեամբ այս պատշոյն:

ՏՈՒՆԱԼ ՍԵՆՏ ՃԵՅՄՍԻ Մեր Արքեպիսկոպի մէջ, ի 22-ն հոկտեմբերի 1931 ամի, Մեր Թագաւորութեան 22-րդ տարին:

Նորին Վեհափառութեան հրաւանտ
Ճ. Հ. ԹՈՐԳՈՄ

Յետ ընթերցման հրովարտակին՝ Սրբազան Պատրիարքը ըրաւ իր ուղերձը՝ հաշկերէնով, որ ապա կարդացուեցաւ նաեւ անդերէն լեզուով՝ Հոգ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. ին կողմէ։ Ուղերձին անդերէն թարգմանութիւնը զրկուած է Տեղական Կառավարութեան կողմէ Լոնտոն, ուր պիտի ներկայացուի Վեհափառ Թագաւորին, ինչպէս տեղեկագրած էր Երուսաղէմի Կառավարիչը։

Հետեւեալն է այդ ուղերձին պատճէնը։

ՍՐԲ. ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ ՌԵՎԵՐԵ
ԱՌ. ՌԱՐԶԵՐ ԿՈՐԵՍՍԵՐ

Ձերդ Վսեմութիւն,

Ամբողջ Հայ Ազգին, իմ Միաբանութեանս եւ ինձի համար անխառն բերկրանքի եւ մխիթարութեան քանկագին պատկերներն մըն է այս պահը, ուր եկած ենք Ձեր Վսեմութենէն ընդունիլ բարձրեւն բարեացական այն շնորհը, որով Նորին Վեհափառութիւնը հաճած է վաւերացնել իմ ընտրութիւնս յԱրդ. Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան, հաստատելով նոյն ասեւ անոր բովանդակ իրաւունքներն ու առանձնացնողութիւնները։

Թող տուէ ինձ խնդրել Ձեր Վսեմութենէն հանիլ յոստ գահոյից Նորին Վեհափառութեան իմ Թագաւորին ներկայացնել Հայ Ազգին եւ Հայոց եկեղեցիի, Միաբանութեանս եւ իմ սրտագին երախտագիտութիւնը։

Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութիւնը, ի վաղուց անցի իբր պաշտպանը Ս. Տեղեաց մէջ Հայոց եկեղեցիին ունեցած իրաւունքներուն, է ամենակարեւոր հաստատութիւններէն մին նուիրապետական կազմին Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիին, եւ ամենքս ալ, Հայոց Ազգն ամբողջ, Երուսաղէմի Հայ Միաբանութիւնը եւ ես կը հրահուիմ այսօր այն քաղցր վստահութեամբ քե՛ս Ս. Տեղեաց մէջ Հայ Ազգին դարաւոր իրաւանց պաշտպանութեան գործը Ձեր Վսեմութեան օրով եւս պիտի զսեւ Բրիտանական Կառավարութեան հօգը եւ բարի հովանաւորութիւնը։

Ս. Յակոբեանց Մենասանը որու մէջ կը տալաւորուի առաքելական Արդ. մը, վերջեւս շատ աւելի կարեւոր նշանակութիւն մը ստացաւ Հայոց ազգային եւ կրօնական խղճմանին առջեւ իբրեւ ազգային եւ կրօնական հաստատութիւններէն միակ նոյն պարտք Մեծ Պատրիարքին հետեւանով Հայ

յոց բնաւարհին վրայ խուժած աղէսքներէն, եւ կը մնայ այսօր հաւաստի եւ սիրոյ այն փառօր, որուն կը նայի իր տիեզերական օփիւռքի մէջ իբրեւ ովկիանին վրայ նաւակոծուած ամբողջ հայութիւնը։

Սիոնի բարձրութեան վրայ հանգչած այն տապանակն է ան, որուն մէջ կը մտնենք քե՛ս պահուած է նահատակուած ազգի մը մխիթարութեան յոյսին մուրհակը։

Նշանիկ եմ յայնչելով առաջի Ձեր Վսեմութեան քե՛ս իմ բարեյիշատակ նախորդս ու հոգեւոր հայրս Ամենապատիւ Գործնական Պատրիարք, որուն պաշտօնավարութիւնը զուգադիպեցաւ Բրիտանական դրօշին Ս. Նիկիի վրայ ծածանումի բարեբաւակ քուականին, մեծ իմաստութիւնը ունեցաւ ըմբռնելու այդ զուգադիպումէն ակնկալուած բարեբաւ հրամարաւորութիւնները, եւ օգտուելով այն առաւելութիւններէն եւ դիւրութիւններէն, զորս Նորին Վեհափառութեան արգարադաս եւ յառաջդիմաստ Կառավարութիւնը գիտէ սփռել ամենուրեք ուր որ կը տարածէ իր հովանին, կարողացաւ Հաւաստի այս Միաբանը հանդիսացնել նոյն ասեւ գիտութեան եւ եկեղեցական կրթութեան վառարան մը։

Այս պահու, երբ Նորին Վեհափառութեան բարեհաւ վաւերացումովը կը մրսնում ինձի վստահուած Պատրիարքական պաշտօնիս պատրաստութեանց համբուն մէջ, միեւնոյն իսեալն է որ կը լուսաւորէ նաեւ իմ առջեւ բացուող ապագեքը, իմ ալ իղծս եւ առաջադրութիւնս պիտի ըլլայ հետապնդել միեւնոյն նպատակը, այսինքն հաւաստի գործութեան լծել հոգեւոր դաստիարակութեան սուրբ գործը իմ ցեղիս բարոյական օգտին համար։

Ձերդ Վսեմութիւն,

Խորապէս զգածուած ենք դարձեալ Արքայական այն քանկագին շնորհին համար, որով Նոյնին Վեհափառութիւնը Թագաւորն ու Թագուհին հաճած են պատուել մեր Պատրիարքարանի Հաստատութիւնը նուիրելով իրենց կենդանագիր զոյգ պատկերները, զարգարած իրենց մեծարեւելի ստորագրութեամբ։

Անոնք փառաւորագոյն տեղը պիտի գրաւեն Միջոց Յակոբեանց Վանուց Յիշատակաց Դանդիներն մէջ, միշտ նորոգելով երկիւղած սերը եւ ամենախորին յարգանքը զոր ազգովին տաճած ենք միշտ Մեծին Բրիտանիոյ մեծապանծ Դահուռն մասին։

Կը համարձակինք այս առթիւ եւս Ձեր վսեմութեան միջոցաւ մեր արագին երախտագիտութիւնը մասուցանել, եւ կ'աղօրթմ ի խորոց արտի Նորին վեհափառութեան Մեծին Բրիտանիոյ Թագաւորին, իր Շնորհափառ Թագունիին, եւ Նորին Արքայական Բարձրութեան Գահաժառանգ Իւսակին, եւ Արքայական համօրէն Գեղաստանին քանկազին կենացն ու արեւաւորեան համար:

Կ'աղօրթմ նաեւ Բրիտանական աշխարհաժառանգ Կայսրութեան պետական մարդոց՝ այն իմաստուն անձնաւորութեանց համար, որոնք անմիջեւի փառքն ու պատիւն են իւրեանց Ազգին եւ Հայրենիքին:

Մասնաւորապէս կ'աղօրթմ որ Ամենաբարին Աստուած շնորհէ Ձեր վսեմութեան բարօրութիւն երջանիկ կենաց եւ յաջողութիւն Ձեր բոլոր ծրագրերեւուն եւ ձեռնարկներուն՝ իր պատմական անցեալովը այնքան պատկառելի այս երկրին համար:

Թոյլ տուիք ինձ ի վերջոյ յայտնել իմ եւ Միաբանութեանս երախտագիտութիւնը այն համակրանքին համար, զոր վայելած ենք Ձեր վսեմութեան Կառավարութեան, եւ արաւելոյս չունինք թէ պիտի վայելենք միշտ ողորմութեամբն Աստուծոյ:

Այս ուղերձէն ետք Բարձր Կոմիտէրը շնորհակալութեան եւ շնորհաւորութեան խօսքեր ըրաւ կրկին, որուն վրայ՝ Սրբազան Պատրիարքը եւ իր հետեւորդները թողուցին Կառավարչատունը 25 վայրկեան տեւած ընդունելութիւնէն ետք, եւ դարձան Պատրիարքարան:

ԳՍՀԱՎԱՍԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. ՅԱՎՈՐԵԱՆՅ ՏԱՀԱՐԻՆ ՄԷՉ

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 3-ին արգէն հիւրերը եւ ժողովուրդը իրենց տեղերը գրաւած էին Տաճարին մէջ: Ամբողջ Միաբանութիւնը եւ Սրբազան Պատրիարքը գեղեցկօրէն զգեստաւորեալ, «Հրաշափառ» թափօրը մեկնեցաւ Պատրիարքարանի դռնէն, եւ ուղղուեցաւ գէպի Տաճար՝ Ս. Դիսազգի մատուոր: Հոս ուխտ ըրաւ եւ աղօթեց Սրբազան Պատրիարքը՝ մինչ երգեցիկ խումբը կ'երգէր «Որ էնն յեւթեան» Որդւոց Որոտման օրհնութիւնը:

Ապա թափօրը յառաջացաւ գէպի դաս, ուր ըսուեցաւ «Ուրախ եղէ ես» սաղմոսը, իր յարակից քարոզով եւ աղօթքով:

Հինգ եպիսկոպոսներ եւ զաւազանակիրը Սրբազան Պատրիարքը առաջնորդեցին բեմ, մինչ վարդապետներ եւ երգեցիկ խումբը կը մնային վարը, ատեանը: Անմիջապէս ետք կարդացուեցաւ արքայական հրովարտակը՝ (տե՛ս աստ երես 366) նախ անդերէն եւ ապա հայերէն լեզուններով:

Հրովարտակը ընթերցումէն ետք Պատր. Տեղապահ Տ. Մեսրոպ Եպս. Նշանեան կատարեց հետեւեալ ուղերձը առ Սրբազան Պատրիարքն:

ՏԵՂԱՊԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ՈՒՎԵՐԸ

(Խօսում Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ)

Ինձ վիճակուած է նուիրական եւ հաճելի պարտականութիւն մը կատարել այս հանդիսաւոր պահուս, երբ Ձեր Ամենապատուութիւնը հանդերձեալ է բազմիւ Սրբոյն Յակոբայ Տեառնեղբոր առաքելական Աթոռին վրայ: Այդ Աթոռը տասներկու ամիսներ է ի վեր ծածկուած էր սուգի քողով: Նմանապէս մեր սրտերն ալ լեցուած էին թախիծով եւ տրտմութեամբ, եւ կը նմանէինք ծնողագուրկ որդիներու, եւ զերգանց արժանիքներով օժտուած անզուգական Հօր մը եւ պատկառելի ու պաշտելի Հայրապետի մը դառնաղէտ մահը կ'ողբայինք:

Օրհնեալ է Աստուած, որ ողորմեցաւ վերջապէս Սիոնի, վերցուց սուգի սեւ շրջաւրջը առաքելական Սուրբ Աթոռին վրայէն եւ փարատեց վիշտն ու թախիծը Միաբանութեանս սիրտերէն, եւ այսօր Սիոնի որդիքս բերկրապատար ցնծութեամբ աւետիս կուտանք Դրիստոսի Հարսին. Ուրախ լե՛ր Սուրբ եկեղեցի, եկած է ահա՛ Քու արժանաւոր Փեսայդ՝ պսակելու քեզ փառքով ու արժանապէս լեցնելու այն մեծ պարապը, որ բացուած էր սրբանուէր ու արդար հոգիի մը առ յաւէտ բաժանումովը մեզմէ:

Ամենապատիւ Սրբազան Հայր, Սուրբ Յակոբեանց Միաբանութիւնը իր կրած այս դառն հարուածը դարձանելու եւ վիշտը աժօքելու համար՝ առաջին օրէն փափաքեցաւ երջանկալիչատակ մեծանուն Պատրիարքին յաջորդը տեսնել յանձին այնպիսի մէկու մը, որ ժառանգած ըլլար Անոր վեհ

հողին ու մաքուր նկարագիրը, և շատ մը կողմերով ու որոշ աստիճանով կրէր տիպը հանգուցեալ Մեծ Վարդապետին, և պատկառանք ազդէր չուրջը՝ իր հմտութեամբ և իր բարձր կոչումին ու նուիրական պաշտօնին պահանջած այլազան ու անհրաժեշտ կարողութիւններով:

Ունենալու համար երջանկայիշատակ Հանգուցեալին այնպիսի յաջորդ մը՝ ամենուս աչքը և ուշադրութիւնը սեւեռեցան մանկութենէ իր անգուգական Վարդապետին շնորհին և չունչին բովանդակ օծութեամբ սնած ու զարգացած իր հոգեսուն գաւկին վրայ, որ է Զեր Ամենապատուութիւնը, քաջ համողութեամբ ըլլալով թէ՛ Պրիդի հարազատ զնամանութիւն հօրն բերէ՝ աւելն մասամբ: Եւ այսօր, անհունապէս մը խիթարուած կը զգանք մեզ, պսակուած տեսնելով ամենուս իղձերը՝ յարմարագոյն և արժանաւոր ընտրութեամբ Զեր Ամենապատուութեան, որ կուգայ լեցնելու իր հոգեւոր Հօր պարապ թողած տեղը և բազմելու իր փեսայէն այրիացած առաքելական Սուրբ Աթոռին վրայ և սփոփելու մեր վըշտահար սիրտերը:

Մենք ամէնքս ոգեւորուած ենք մանաւանդ այն իրողութեամբ՝ թէ Զեր ընտրութիւնը խնդութեամբ և խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ Ազգին ընդհանրութեան կողմէ, ինչ որ յայտնի ապացոյցն է համագգային անփերապահ այն փստահութեան և յարգանքին, զոր Զեր Ամենապատուութիւնը զիտցած է գրաւել և կեկեցական և վարչական, կրթական ու գրական ասպարէզներու մէջ իր երկարամեայ փորձագութեամբ և զնահատելի ծառայութիւններով:

Այն արժանիքները զորս կը փայլեցնէք Զեր ամենասիրելի և պատուական անձին վրայ՝ զբաւական են թէ այսուհետեւ ալ ի սպաս պիտի դնէք զանոնք յօգուտ Սրբոց Յակոբեանց պանծալի և դարաւոր այս հաստատութեան, ու պիտի նուիրէք Զեր հանճարը, Զեր բովանդակ ոյժն ու կորովը անոր բարեգարգութեան և բարգաւաճումին, անոր բարոյական և տնտեսական վիճակի կարգաւորման, ու մանաւանդ հոգածու պիտի ըլլաք անչէ՛ղ պահելու և աւելի ևս արծարծելու կրթութեան այն վառարանը, զոր Զեր յիշատակաց արժանի նախորդը իր ձեռքով վառեց ազգային-կրօնական այս հաս-

տատութեան մէջ ու յաւիտենական անջինջ յիշատակ մը թողուց իր ետեւէն:

Հայ ազգը նախնի դարերէն սկսեալ սիրած է միշտ երուսաղէմի առաքելական Աթոռը ու մեր պաշտելի Սուրբ Գլխադիրը, ու նեղ ու տաղնապալից օրերուն փութացած է անոր պաշտպանութեան, չզլանալով իր բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը: Հիմա մանաւանդ կը գուրգուրայ Անոր վրայ՝ իրբեւ միակը կանգուն մը նացած մեր կրօնական, կրթական և ուրիշ շատ մը ազգային հաստատութիւններէն: Եւ յիշաւի նախախնամութեան մասնաւոր մէկ շնորհն էր որ Հայութեան զլխէն անցած այնքան աղէտներէ ու փորձութիւններէ յետոյ՝ Սուրբ Երկրին մէջ տէր ենք տակաւին երանաշնորհ նախնիքներէ մեզ աւանդուած հոյակապ ու պանծալի հաստատութիւններու, խնկելի յիշատակներու և Սուրբ Տեղեաց նուիրական իրաւունքներու և առանձնաշնորհութիւններու:

Այդ անգին աւանդները, Սրբազան Հայր, կը յանձնուին այսօր Զեր մաքուր եւ անբասիր ձեռքերուն, այն կատարեալ գիտակցութեամբ՝ թէ Երուսաղէմի Սուրբ Աթոռին վրայ փառաւորուած և անմահացած Գրիգոր Պարոնտէրի եւ Գրիգոր Շղթայակիրի նման շինարար և առաքելաշաւիղ հայրապետներու նախանձախնդիր ոգիով ու հոգածու արիւթեամբը պիտի պահէք ու պաշտպանէք զանոնք, և, կրթական ու գրական գործին զուգընթաց, պիտի զարգացնէք ու բարեզարդէք Սուրբ Երկրի ազգային հաստատութիւնները եւ Տնօրինական Սըրբազան Տեղեաց դարաւոր եւ նուիրական սեպհականութիւններն ու իրաւունքները: Վասնզի Երուսաղէմի պատրիարքութեան արժէքն ու նշանակութիւնը՝ առաւելագոյն չափով՝ կապուած են Տնօրինական Սրբաւայրերուն հետ, և միջազգային այս քաղաքի մէջ, որ է կեդրոն եւ խանձարուք իստոնէութեան, միւս պատրիարքութեանց համահաւասար մեր զբաւած գիրքն ու վայելած իրաւունքներն ու առանձնաշնորհութիւններն են որ բարձր ու պատկառելի կ'ընծայեն Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին յաշս ընդհանուրին:

Այս առթիւ չենք կրնար շնորհակալու զգացմամբ և խորին երախտագիտութեամբ

չլիել Բրիտանական մեծագոր ու արդարասէր կառավարութեան համակիր վերաբերմունքն ու թանկագին հովանաւորութիւնը, զոր ցոյց տուած է Սուրբ Աթոռի Պաղեստինի հոգատարութիւնը ստանձնած օրէն սկսեալ: Ասոր փայլուն մէկ ապացոյցն է ահա՝ որ Ձեր Ամենապատուութեան անձին վրայ կատարուած այնքան արժանաւոր ընտրութիւնը Նորին Վեհափառութեան Թագաւոր-Կայսեր ՃՈՐՃ Ե. ի բարձրագոյն հաճութեան եւ վաւերացման արժանացաւ, և այսօր պատուամեծար արարողութեամբ Ձեզ յանձնուեցաւ արքայական հրովարտակը՝ ձեռամբ Նորին Վեհափառութեան Պաղեստինի Բարձր Գովարտի Սըր Նիքթըր Կրէնֆիլ Ուօլքըրի, որուն, ինչպէս նաեւ Պաղեստինի կառավարութեան արժանաշարք պաշտօնէից, այս հանդիսաւոր առիթով քաղցր պարտականութիւն կը համարինք յայտնել մեր ամենախորին շնորհակալութիւնը, եւ սրտաբուխ աղօթքներ վերուզել Նորին Վեհափառութեան Թագաւոր-Կայսեր, Վեհ. Թագուհուն, Գահաժառանգ Իշխանին և արքայական զերդաստոնի բոլոր անդամներուն կենաց և երջանիկ արեւշատութեան և անզղիական վեհապանծ պետութեան փառքին և մեծութեան համար:

Ամենապատու Սրբազան Հայր, Դուք որ մեր այս հոգեւոր անդաստանը մշակելու եւ ծաղկեցնելու զօրաւոր կամքով եւ բարի ցանկութիւններով եկած էք մեզի, եւ հիմակ ուրախութիւնը պիտի ունենանք ողջունելու Ձեզ Սուրբ Յակոբ Տեառնեղբոր առաքելական Աթոռին վրայ, կրնաք զբոստահ ըլլալ թէ պիտի ունենաք Ձեր շուրջը Միաբանութիւն մը, որ այսօրուրէն կը խոստանայ փայլեցնել իր վրայ ուխտեալ կրօնաւորի կարգապահ ու պարկեշտ կեանքը, լծուի սիրով Ձեր աշխատութեանց և իւրաքանչիւրը, իր կարողութեան եւ ընդունակութեան չափով, զօրավիգ ու աջակից ըլլալ Ձեզ՝ Ձեր աթոռաշէն ու ազդողութեամբ զօր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ:

Այս քաղցր յոյսով և իշխեցով աւուրուն՝ Ձեր Ամենապատուութեան կը յանձնենք երեսաղէմի պատրիարքութեան հովուապետական գաւազանը, ու կը մաղթենք ջերմապէս՝ որ ապրիք երկար եւ քաջողջ, եւ Ձեր ժիր եւ արի ձեռքերուն մէջ Ահարոնի գաւազանին պէս ծլի, ծաղկի ու պողարերի

այդ ցուպը, ու անոր հովանիին տակ Ձեր հոգեւոր որդիներն ու Ազգը համօրէն բարեբախտութիւնն ունենան տեսնելու իրականաւոր Ձեր բարի ցանկութիւններուն եւ ծրագիրներուն, մինչև որ հասցնէք առաքելական Սուրբ Աթոռը իր պատմական անունին արժանի բարձրութեան:

Այժմ կը հրաւիրենք յարգանք Ձեր Ամենապատուութիւնը կատարել ծնրագիր իր կանոնական ուխտը սուրբ սեղանի առջև:

Բարձրեալն Աստուած բարխոսութեամբ Սուրբ Աթոռոյ պաշտպան զոյգ առաքելներուն՝ Սրբոյն Յակոբայ Կլիսագիրի և Երուսաղէմի առաջին եպիսկոպոսապետին Սըրբոյն Յակոբայ Տեառնեղբոր՝ իր նախախնամական աջով և աստուածային օրհնութեամբ զօրացնէ և արիացնէ Ձեր Ամենապատուութիւնը. ամէն:

Այս ուղերձը պահ մը ընդհատուեցաւ և պատրիարքական ցուպը (ասան) Տեղապահ Սրբազանին ձեռամբ պաշտօնապէս յանձնուեցաւ Սրբազան Պատրիարքին:

Ապա շարունակուեցաւ ուղերձը, որու վախճանին՝ Սրբազան Պատրիարքը հրաւիրուեցաւ կատարել իր կանոնական ուխտը:

Աւագ սեղանին առջև գլխաբաց ծնրագրեց Սրբազան Պատրիարքը, և արտասանեց իր ուխտը, որ է հետեւեալը. —

Ուխտեմ առաջի Աստուծոյ եւ Սուրբ Սեղանոյ:

Կալ հաւատարիմ հպատակ Բրիտանական հօգ եւ արդար կառավարութեան,

ուխտեմ լինել հաւատարիմ Ազգիս եւ Հայրապետական վերին իշխանութեան Ամենայն Հայոց եւ

կանոնաց եւ աւանդութեանց Միաբանութեան Առաքելական Արքունոյ Սրբոց Յակոբեանց:

Ուխտէն ետք՝ երբ Սրբազան Պատրիարք ծունկի էր տակաւին ներկայ հինգ եպիսկոպոսներ իրենց աջերը Անոր գլխուն վրայ դրին և աղօթեցին «Պահպանիչ»ով:

Դուրսը սքանչելի օդ կ'ընէր գահակա-

լուծեան այս հանդէսին պահուն, զով եւ ջինջ պայծառութեան մը մէջ:

Տաճարին արեւմտեան պատուհաններէն թափանցած լոյսի ճաճանչներ խորհրդաւոր պայծառութեամբ կը շրջանակէին խորանը ամբողջ, ու խաչկալին ոսկեփայլ ճոխութիւնը, զգեստներուն շողշողուն պերճանքը, ներկաներուն ակնկառոյց զմայլանքը աւելի կը շեշտէին վայրկեանին վեհութիւնը:

Հոգեւոր վերացումի այս պահուն՝ Սերբազան Պատրիարքը դարձաւ ու խօսեցաւ իր Ուխտի Քարոզը, ա՛յնքան ներշնչուած ու ներշնչող: Ահա՛ւասիկ իր խօսքերը:—

ՈՒՆՏԻ ՔԱՐՈԶԸ

(Խօսուած Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ)

Ես այսօր այս սուրբ Սեղանին առջև արտասանեցի միայն իմ ուխտը, վասնզի դայն կատարած էի արդէն առաջին այն օրէն, երբ ընտրութեանս լուրը հաղորդուեցաւ ինծի, եւ, յետ իմ խղճմտանքին հետ խորհրդակցութեան, պարտականութիւն նկատեցի ընդունիլ ինծի առաջարկուած պաշտօնը: Այն վայրկեանէն, իմ խղճմտանքիս խորանին առջև կատարեցի իմ ուխտը, Առաքեալին հետ ըսելով սըրտանց. «Ես կապեալ հոգեով երթամ յերուսաղէմ: Կապանքը, որով այդ վայրկեանէն շղթայուեցաւ հոգիս այս Հաստատութեան խտէալին հետ, իմ ուխտս եղաւ, իմ հոգիիս ամբողջական նուիրումը այս դարաւոր եւ սուրբ Տան կեանքը ոգևորող մեծ ու բարի սկզբունքին: Ու հիմակ, երբ կը ստանամ հոգեւական այս ցուպը կարծես ձեռքերէն անոնց, որոնք երկար դարեր Աստուծոյ հոգեով առաջնորդեցին այս սրբութիւններուն հովանիին տակ ապրող սիրտերուն, սարսուռ մը կը ցնցէ բովանդակ էութիւնս: Ոհ, ամէնքը, երջանիկ հոյլը այդ առաքելի Հովիւներուն, առաջինէն մինչեւ վերջինը, մինչեւ իմ ամենարժան Հայրս եւ Վարդապետս, որուն ստուերը կը զգամ թէ առաջնորդած է զիս հոս, թող ամէնքն ալ իրենց անմահութեան կայքէն օրհնեն իմ նախաքայլս, ու ամրապնդեն իմ գնացքս դէպի իմ պարտականութեանցս կատարումը:

Ըսի թէ կատարած էի արդէն իմ ուխտը. բայց այսօր, մինչ կ'արտասանէի զայն,

այդ ուխտը, որ զիս հոգեովս ցկեանս պիտի կապէր ինծի յանձնուած ծանրակիր պաշտօնի մը պարտականութեանց քաղցր լուծին, կը զգայի թէ իմ սիրտս կը զբաւուէր մտածումովը այն Ուխտին, զոր Սիրտի այս բարձունքին վրայ օր մը ըրած էր Տէրը, պահպանելու համար իր ժողովուրդին կեանքը եւ ապագան:

«Ուխտն զոր երգուաւ Աստուած հարցն մերոց».— Ս. Գրքին մէջ քանիցս կրկնուած այս խօսքը պարզօրէն կը նշանակէ թէ Աստուած ինքն իսկ ըրած է ուխտ՝ հսկելու համար ճակատագրին վրայ այն ժողովուրդներուն, որոնք հաւատքի կեանքով կապուած կը մնան իրեն հետ:

Եթէ մեր խիղճը անխաբ դիտակցութեամբ կրնայ վկայել թէ մենք ազգովին կրցած ենք մեր քրիստոնէական հաւատքը կեանքի փոխարկել աշխարհի դարաւոր եւ ցաւազին այն իրականութեան մէջ որ մեր պատմութիւնը եղաւ, — ու կը կարծեմ թէ ոչ ոք պիտի կարենար ժխտել զայդ — պարտինք ընդունիլ թէ մեզի եւ կը պատկանի այդ պատգամին վճիռը, այսինքն մեր նախահայրերուն եւ խոստացած է Աստուած երգմամբ եւ ուխտիւ պահել պահպանել այս ժողովուրդին կեանքը, որքան որ տաժանելի ըլլան այս երկրի վրայ զայն շրջապատող պայմանները:

Եւ արդարեւ, առանց այսպիսի աստուածային խոստումի մը ներշնչած արիւնքութեան, անկարելի պիտի ըլլար որ մեր երջանիկ նախնիք կարենային հանդուրժել անողոք ճակատագիրէ մը ամէն օր իրենց վրայ իջած բուռն սաստիկութիւններուն, փորձութեանց եւ դառնութիւններու առաւաքներէն կարենալու համար դուրս բերել ազգին կեանքը:

Աստուծոյ ուխտն է, այո՛, փրկել ըզմեզ. հաւատանք ասոր. բայց քաջ գիտնանք նոյն ատեն թէ աստուածային այս ուխտն ու փրկութիւնը կ'իրականանան ու կը կատարուին մարդկային միջոցներով, մարդոց կողմէ արժեցուած յանձնառութիւններով, վասնզի մարդն ինքն է Աստուծոյ ծրագիրներուն գործիքը, Անոր յայտնութեան գործադրիչը: Իրենց ուխտերովն է որ մարդիկ միջոցներ կ'ըլլան գործադրելու Աստուծոյ ուխտը:

Ամէն ծառայութիւն՝ որ սրտագին յօ-

ժարութեամբ կը նուիրուի որեւէ բարձր ու բարի նպատակի, հազորդակցութիւն մ'է Աստուծոյ ուխտին հետ, ուխտաւորութիւն աստուածային, որ, Առաքեալին անսուտ խօսքին համեմատ, մարդը գործակից կ'ընէ օրնդ Աստուծոյ:

Այնքան խորունկ է անձիս տկարութեան մասին իմ համոզումը, որ այսօրուան իմ ուխտի պարտաւորութեան առթիւ ինծի պիտի չնեղէի բնաւ այսպիսի խորհրդածութիւն մը: Ու եթէ կը խիղախեմ ատոր, պատճառն այն է միայն որ կը հաւատամ թէ այս նուիրական յարկին մէջ երկար ժամանակներէ ի վեր իրականացած և ապրող գաղափարն ու գործը ոչ այլ ինչ է ինքնին՝ եթէ ոչ մարդոց ընդ Աստուծոյ ուխտակցութեան հրաշագործ զօրութիւն մը, որուն աւելի քան տասնեւօթը դարերէ ի վեր եկած են խառնել իրենց ճիշդ Հաւատքի, Յոյսի և Սիրոյ գաղափարականէն առինքնուած մարդիկ, որպէսզի արդիւնաւորութիւն ժողովուրդի մը փրկութեան համար ծրագրուած աստուածային հաճութեան ուխտը:

Թոյլ տուէք ինծի, Միաբանակից եղբարք իմ ի Քրիստոս, ըսել ձեզի այս սուրբ բնմէն, թէ ես եկած եմ այսօր, ձեռնէ հըրաւիրուած և ազգէն ընդառաջուած, եկած եմ այսօր այդ դարաւոր մեծ ուխտին խառնել իմ անդօր հոգիիս մտասեւեռուած իղձն ու յօժարութիւնը, իմ Ուխտը, մի միայն այն վստահութեամբ թէ ինծի հետ ուխտակից ունիմ զձեզ ամէնքդ, և թէ Դուք, քան զիս աւելի վաղագոյն ուխտաւորներ այս նուիրական Տան մէջ, պիտի ուզէք ձեր սիրտերը միացնել իմինին, համակցորդ սիրով և միահամուռ ուխտակցութեամբ կատարելու համար ազգային և հոգեւոր ծառայութեան այն պարտականութիւնը, զոր կամովին և գիտակցօրէն ստանձնած ենք իւրաքանչիւրս, և որուն նպատակն է ազգին հոգեւոր մշակոյթին և բարոյական բարձրացման աշխատանքին տանելու մեր սրբտանուէր մասնակցութիւնը:

Թող ամէնուս խղճմտանքը անգամ մը ևս և միահաղոյն պայծառանայ այսօր այն խորհրդով թէ առաքելական այս Սուրբ Աթոռը, իբրեւ ամենէն հնազարեան և կենդանի մէկ հաստատութիւնը Հայաստանեայց եկեղեցիին, որուն կոչումն է եղած ազգին հոգեւոր փրկութեան և բարգաւա-

ճումին գերը միայն, այդ նպատակին է որ ծառայած է միշտ իւրովսանն, յարափոփոխ պայմաններու յաջորդականութեան մէջէն շարունակ ձգտելով նոյն վախճանին, եւ Հաւատքի բարեպաշտութեան և մտաւոր լուսաւորութեան միջոցներով ծառայելով ազգին վերակենդանացման գործին:

Միացնենք մեր ջանքերը, որպէսզի ժամանակին մէջ ուր կ'ապրինք, մեր միջոցաւ ևս իրագործուի «Ուխտ Միաբանութեան», կամ «Միաբանական Ուխտ», կը ցոյցնէ այս մտօք իր մէջ:

Ո՛րքան սրտագրաւ է պատկերը, զոր մեր վանական եղբայրութիւնը ներկայացնող անունը, «Ուխտ Միաբանութեան», կամ «Միաբանական Ուխտ», կը ցոյցնէ այս մտօք իր մէջ:

Մեր ուխտը, Աստուծոյ ուխտովը զօրացած, խղճմտօրէն թող զգալ տայ մեզի ժամանակին պահանջը, անձնուրացօրէն ծառայելու համար մեր թշուառ ազգին և մարտիրոսացած եկեղեցիին օգտին և բարւոյն, իբրեւ գերադանցապէս սուրբ և արդար դատի մը:

Դիտնաք զնահատել արդարամիտ Կառավարութեան մը հովանաւորութեան ներքեւ ապրելնուս մեծ պատեհութիւնը, եւ հայցենք ի Թաղաւորէն Թաղաւորաց պահանջն Նորին Վեհափառութեան Ճորճ Ե. ի, Մեծին Բերտանիոյ, Իրլանտայի, Սկովտիոյ և բոլոր իշխանապետութեանց Օգոստական Ինքնակալին թանկազին կեանքը, և պարգեւել Շնորհափայլ Թագուհիին և բովանդակ Արքայական Զարմին երկարութիւն երջանիկ տարիներու:

Իսկ դու, Ժողովուրդ Հայոց, հոգեծնեալ յաւազանէ մօրս լուսոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, աղօթէ՛ հանապազ որպէսզի Տէրն Տէրանց և Երկնաւոր Քահանայապետն Յիսուս Քրիստոս ի խաղաղութեան պահէ զԱզգն մեր սիրելի, զմնացուածս ժողովրդեան մերոյ, ի հաստատութեան՝ զեկեղեցիին մեր սուրբ, ի պայծառութեան՝ զառաքելական Աթոռ Սրբոյ Ուխտիս և զՄիաբանութիւն նորա:

Հաւատարիմ է Աստուած իր խոստումին մէջ, հաւատարիմ լինինք նաեւ մենք մեր ուխտերուն մէջ, և մեր կեանքովը փա-

ռաւորենք զկտմա ամենաբարձրեալին Աստուծոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս. Ամէն:

Իր խօսքն աւարտելէ ետք Սրբազան Պատրիարքը իջաւ բեմէն, առաջնորդութեամբ եպիսկոպոսներու, եւ խոնարհութեամբ յարգանք ընծայելէ ետք Տեառնեղբայր Առաքելոյն Ս. Աթոռին՝ Տեղապահ Սրբազանին օգնութեամբ ելաւ եւ կեցաւ անոր պատուանդանին վրայ, իբրեւ լրուֆն ու պսակը զահակալութեան արարողութեան(*):

Այս պահուն երգուեցաւ «Աղբիւր կենաց եւ փրկութեան մերոյ Հոգի Հօր եւ Որդւոյ ի յարմատոցն Յետեալ բղխման զաւազանին հասեալ ժամու. շնորհազարդ պայծառացո զգաւազան իշխանութեան մերոյ հայրապետին, զի օրհնեցուք զքեզ Տէր այժմ եւ յաւիտեան» շարականը, որուն աւարտումէն ետք ամբողջ հոգեւորական դասը, թուով աւելի քան քառասուն, մօտեցան համբուրելու Սրբազան Գահակալին աջը՝ ի շնորհաւորութիւն:

Տաճարին կրօնական հանդէսը վերջացած էր: Սրբազան Պատրիարքը եւ Միաբանութիւնը՝ սեւ զգեստներով՝ թափօր կազմած ելան Պատրիարքարանի Դահլիճը՝ «Օրհնեցէք զՏէր» շարականին երգեցողութեամբ, որ պահ մը ընդմիջուեցաւ եւ Բրիտանական ազգային երգը եռաձայն երգուեցաւ:

Գահակալութեան այս հանդէսին, եւ ապա Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ կատարուած ընդունելութեան ներկայ էին, բացի Միաբանութեան բոլոր անդամներէն եւ Պաղեստինացի բազմաթիւ պատուական ազգայիններէն՝ հետեւեալ պաշտօնական հիւրերը: —

ՀՈՂԵՏԻՐԱԿԱՆ ՆԵՐԱՍԵՍԱՅՈՒՑԻԶՆԵՐ

Յունաց Պատրիարքարանին կողմէ՝ Պատրիարքական Տեղապահ Գեր. Տ. Կելադիոն Ս. Արքեպիսկոպոս, Յունաց Վանքին Աւագ Թարգմանը եւ Դիւանապետը:

(*) Տարին մէկ անգամ միայն Ս. Աթոռոյս Գահակալը կը բազմի Ս. Աթոռին վրայ (որ մըշտօվառ կանթեղով մը կը լուսաւորուի) — Տեառնեղբօր տօնին օրը:

Ֆրանչիսկեան Միաբանութեան կողմէ՝ Թարգմանը եւ Պրովուրբը:

Դպսոց Վանքին կողմէ՝ Եպիսկոպոսը, Գեր. Տ. Բասիլիոս, հետեւորդի մը հետ:

Ասորոց Վանքին կողմէ՝ (Եպիսկոպոսը, Գեր. Տ. Միխայէլ բացակայ ըլլալով)՝ Ասորոց Աւագ Թարգմանը Ապուռնա Եպիսկոպ երկու հետեւորդներու հետ:

Հապէտաց Վանքին կողմէ՝ Մեծաւորը Արքա Միխայիլ՝ երկու հետեւորդներու հետ:

Անգլիկան Եկեղեցիին կողմէ՝ (Եպիսկոպոսը՝ Գեր. Տ. Մակ Խննէս բացակայ էր քաղաքէս), Եպիսկոպոսին փոխանորդը՝ Արչդիէզոն Կամբի, հետեւորդի մը հետ:

Ռուս Որդողկսներու կողմէ՝ Գեր. Տ. Անաստաս Արքեպիսկ. հետեւորդի մը հետ:

Հայ Կաթողիկոսներու կողմէ՝ Վեր. Հ. Յակոբ Վրդ. Կիրակոսեան, Հ. Մանուէլ Վրդ. Թաշճեանի հետ:

Յոյն Կաթողիկոսներու կողմէ՝ փոխանորդ Արքա Ա. Աքէլ:

Արաբ Անգլիկաններու կողմէ՝ Պատուելի Մարմուրա:

ԱՅԼԱԿԹՆ ՆԵՐԱՍԵՍԱՅՈՒՑԻԶՆԵՐ

Հրեայ հասարակութեան կողմէ՝ Մեծ. Բարունապետը անձամբ:

Մեծ Մուֆրիին (Հաճ Էմին Հուսէյնի) կողմէ՝ Փոխանորդը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂԱՔԱՅԻՆ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐ

Պեսական Քարտուղարը (Chief Secretary) Պր. Մ. Ա. Եունկ եւ իր Տիկինը:

Պեսական Գանձապահը (Treasurer) Սըր Ս. Մ. Դէյվիս:

Կառավարական Իրաւագէտը (Attorney) Պր. Ռ. Հ. Դրէյտոն:

Դերագոյն Իրաւական Ասեանի Նախագահը՝ Դատաւոր Պր. Օ. Ս. Կ. Կորրի եւ իր Տիկինը:

Երուսաղեմի Կառավարիչը՝ Պր. Ճ. Է. Յ. Կամպէլ եւ իր Տիկինը:

Հողային Կարգադրութեանց Յանձնաժողովի Նախագահը՝ Պր. Ա. Արքամսոն եւ իր Տիկինը:

Պաղեստինի Ոստիկանութեան Հրամանատարը՝ Պր. Ճ. Ի. Սպայսեր եւ իր Տիկինը:

Առողջապահական Վարչութեան Պետը՝ Գնդապետ Ճ. Ի. Հերոն եւ իր Տիկինը:

Կրթական վարչութեան պէս՝ Պր. Հ. Է. Բոլման և իր Տիկինը:

Պաղեսիինի Թղթասարական վարչութեան Պէսը՝ Գնդապետ Ի. Հուդսոն և իր Տիկինը:

Նահանգային Ասեանին Նախագահը՝ Դատաւոր Ճ. Մ. Դէ Ֆրէյտաս և իր Տիկինը:

Հոլային Դասարանի Նախագահը՝ Դատաւոր Ռ. Կ. Տիւտ և իր Տիկինը:

Հոլային վարչութեան Պէսը՝ Պր. Ճ. Ն. Ստուբս և իր Տիկինը:

Ներգաղթի վարչութեան Պէսը՝ Պր. Ա. Մ. Հիլման և իր Տիկինը:

Կառավարական Ընդհ. Հաշուեհանիչ՝ Պր. Հ. Ս. Բրէյն և իր Տիկինը:

Հնազանդական վարչութեան Պէսը՝ Պր. Է. Տ. Րիչմոնդ և իր Տիկինը:

Օգնական Պէսական Քարտուղարի՝ Պր. Ս. Մուզի և իր Տիկինը:

Օգնական Պէսական Դանձապանի՝ Պր. Կ. Ի. Հարվի և իր Տիկինը:

Կառավարական Փաստաբան՝ Մուսսէֆ. Ալամի:

Թղթասարական վարչութեան Պէսին փոխանորդը՝ Պր. Ի. Յոստեր և իր Տիկինը: Նամականսան գլխաւոր նախագահէ՝ Գնդապետ Ա. Ա. Էվանս:

Նապլուսի Նահանգային Ասեանին Նախագահը՝ Պր. Ա. Հ. Ուէրբ և իր Տիկինը: Յոպպէի Նահանգային Ասեանին Նախագահը՝ Պր. Ռ. Կոպլանտ:

Պաղեսիինի Բարգաւանման Յանձնաժողովին նախագահը՝ Պր. Ֆրէնչ:

Պաղեսիինի Բրիտանական Զօրաց Հրամանատար՝ Գնդապետ Մոնդոմերի:

Նրուստլեմի Քաղաքապետ՝ Բադըպ Պէյ Նէշաշիպի:

ՀԻՒՊԱՏՈՍՆԵՐ

Յրահանական Փոխ-Հիւպատոսը:

Դերմանական Հիւպատոսը Պր. Նորդ և իր Տիկինը:

Իսալական Հիւպատոս Պր. Լուիճի Կապրիէլլի և իր Դիւանագետը:

Ամերիկեան Փոխ-Հիւպատոսը Պր. Պըլաչֆորդ:

Յունական Հիւպատոսը Պր. Մ. Պէնէթթա և իր Տիկինը:

Աւստրիական Հիւպատոսը Դոկտ. Հապ:

Զէլսո-Սլովակ Հիւպատոսը Դոկտ. Վլադիմիր Ֆրէկ և իր Տիկինը:

Եգիպտական Հիւպատոսին փոխանորդը: Հապեշական Հիւպատոսը Պր. Պաւլոս Մէնամէնո:

Հունգարական Հիւպատոսը Պր. Էլիաս Ճէլատ:

Լատվիական Հիւպատոսը Պր. Մ. Կասպի:

Մեկսիկեան Հիւպատոսը Պր. Ֆէրդինանդ Դամիանի:

Բոլոնիական Հիւպատոսը Պր. Սըրգիզի:

Թրքական Հիւպատոսը Րուշէն Պէյ: Ռումանական և Դանիմարկական հիւպատոսները ներողութիւն խնդրելով նամակաւ շնորհաւորած էին՝ ստիպողական բացակայութեան պատճառաւ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԳԻՆՍ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՍՐԱՆԻ ԳԱԼԻԺԻՆ ՄԷՋ

Պատրիարքարանի Դահլիճին մէջ ընդունուեցան բոլոր հիւրերը և մեծարուեցան: Պատշաճ պատուամարտութենէ վերջ ներկայք մեկնեցան շնորհաւորական բարեմաղթանքներ կրկնելով:

Օտար հիւրերու մեկնումէն ետք սկսաւ ազգային հանդէսը, որուն առաջին նիւթը եղաւ Սրբազան Պատրիարքին ձօնեալ երգը, զոր եռաձայն երգեցին ժող. սաները:

Պօսեցաւ Դեր. Տ. Մկրտիչ Եպիսկոպոս Աղանունի՝ Միաբանութեան կողմէ:

Մկրտիչ Սրբազան յայտնեց Միաբանութեան սրտագին ուրախութիւնը, որուն լիապէս կը մասնակցէր նաեւ ի սփիւռոս աշխարհի ցրուած հայ ժողովուրդը: Ծանրացաւ Առաքելական Աթոռին պատմական նշանակութեան վրայ, և ըստ թէ հին դարերուն մեծ և անձնուէր Առաքելին Աթոռ կը մնար Սիոնի Ս. Եկեղեցւոյն մէջ և կը ցուցուէր բարեպաշտներուն իրեն սրբութեան, մեծութեան և անձնուիրութեան խորհրդանշան մը: Նորին Ամենապատուութիւնը իր հաւատարմական ու կանոնական ուխտով դասուած էր այլեւս այս Ս. Աթոռը փառաւորող անձնազօհ հայրապետներու կարգին: Զէր ուզեր Նորին Ամենապատուութեան արժանիքները և զնահատելի ծառայութիւնները մանրամասն յիշել, իր ստացած բոլոր

կրօնական դատարարակութեամբ և աստուածատուր շնորհներով փայլեցուցած էր անմեր կրօնական գրականութիւնը, և հայ լեզուն՝ ընտիր գրիչով և գրական աշխատանքներով:

Նորին Սրբազնութեան կեանքին մէջ կը նշմարէր լուսաւոր դիժեր. անկեղծ ու անձնուէր սէր հանդէպ Ազգին և Ս. Եկեղեցւոյն՝ մին կը կազմէր այդ գիծերէն: Նորին Սրբազնութիւնը Արմաշի Դպրեւանքին մէջ ունեցած էր արդիւնաւոր գործունէութիւն մը, ուր պատրաստած էր կարող և ուսեալ եկեղեցականներ, որոնք մեր եկեղեցականութեան զարդը պիտի ըլլային եթէ թշնամիին անողորմ հալածանքներէն ազատէին: Ըզնաժամային թուականի մը՝ յաջողութեամբ վարած էր Սեբաստիոյ կարեւոր թեմին առաջնորդութիւնը, գրաւելով ամբողջ ժողովուրդին համակրանքը: Յետոյ Եզրիպտոսի թեմին առաջնորդութիւնը ստանձնած էր, և տասնեութ տարիներու երկար շրջանը ապացոյց մը եղած էր թէ՛ Նորին Սրբազնութիւնը իր խոհականութեամբ եւ համբերատար ոգիովը զիտցած էր հոյակապ դեր մը կատարել այդ դժուարին միջավայրին մէջ, մղում տալով վարժարաններու շինութեան և զարգացման: Կոչուած էր Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակութեան բարձր պաշտօնին, և քիչ ժամանակի մէջ արդի պայմաններու և միջավայրի համաձայն մշակուած ծրագրով ջանացած էր կազմակերպել Եւրոպայի թեմը, որ իր աւարտին հասած պիտի ըլլար՝ եթէ Վեհափառը վախճանած չըլլար: Այդ բոլոր պաշտօններուն մէջ Ն. Սրբազնութիւնը իր շնորհներն ու կարողութիւնները ի սպաս դրած էր «փոքր հօտին» որ էր Հայոց ժողովուրդը, Հյ. Եկեղեցին:

Նորին Սրբազնութեան կեանքին զիժերէն միւսն էր ողբացեալ Դուրեան Սըրբազանի հետեողութիւնը, և անորմէ ստացած ներշնչական ոգին: Անոր (Դուրեան Սրբազանի) հոգիէն ու խօսքէն շատ բան շտեմարանած էր: Այդ պատճառաւ Միաբանութիւնը վստահ էր թէ՛ Նորին Ամենապատուութիւնը պիտի շարունակէր անոր հիմնադրած կրթական լուսաւոր գործը, այս հաստատութեան և եկեղեցիին համար առաջնորդող մարդեր պատրաստելով:

Երբ Ն. Ամենապատուութիւնը հանդիսաւորութեամբ մուտք կը գործէր իր պաշ-

տօնին մէջ, այս հաստատութեան համար նոր թուական մը կը բացուէր:

Բայց հոն պէտք կը զգար յիշել թէ Ս. Աթոռոյ Գահակալներուն համար ամէնէն նուիրական գործն էր Ս. Տեղեաց պահպանութեան հոգը, որուն համար դարերէ ի վեր կը տքնէր այս Միաբանութիւնը իր Գահակալին հետ: Ամէն գործերու զուտը կը գտնուէին Ս. Տեղեաց գործերը: Հինէն ի վեր Ս. Աթոռոյ Գահակալները եղած էին պահպաններ Ս. Գերեզմանին: Անոնք կը ստորագրէին «Պահպան Ս. Գերեզմանի», որուն պատկերը դրոշմուած է անոնց կնիքներուն վրայ:

Միաբանութիւնը այլևս ուրախ էր որ իր պետն ունեցած էր, և այս հանգիսաւոր առիթով կը խոստանար անսպաթ քալել իր պարտականութեան ճամբուն վրայ, Նորին Ամենապատուութեան ներկայացնելով իր սիրոյն և հնազանդութեան առհաւատչեայն:

Մկրտիչ Սրբազան վերջացուց իր խօսքերը ջերմ մաղթանքներով և շնորհաւորութիւններով՝ և գոչեց. —

Կեցցէ՛ Նորընտիր Սրբազան Պատրիարք Տ. Թորգոմ Ս. Արքեպիսկոպոս Դուշական:

Ապա՝ երգ, «Զայն տուր ո՛վ քնար», Ժառ. սաներու կողմէ:

Յօսեցաւ Դեր. Տ. Պետրոս Արքեպիսկոպոս Սարգսեան, ի զիմաց Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսներուն:

Պետրոս Սրբազան ըսաւ թէ Նորին Ամենապատուութիւնը այժմ Պատրիարքն էր Երուսաղէմի և վերատեսուչը Ս. Տեղեաց, աւանդապահը կանոնաց, իրաւանց և աւանդութեանց: Ն. Ամեն. ներկայացուցիչն էր հայ քրիստոնեայ ժողովուրդին որ ի սփիւռս աշխարհի, քանի որ անոր կը պատկանէին Սուրբ Տեղերը եւ այդ իսկ պատճառաւ Նորին Բ. Սրբազնութեան ընտրութիւնը ամէն կողմէ ուրախութեամբ ողջունուած էր: Անտարբեր չէին մնացած նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նորակազմ թեմերն որ ի Սուրիա, մանաւանդ քանի որ Ս. Աթոռը տակաւին վերջերս մի քանի թեմեր թողուցած էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան: Այդ թեմերը չէին մոռցած եւ պէտք չէր որ մոռնային Երուսաղէմի

Ս. Աթոռին նիւթական եւ բարոյական այն աջակցութիւնը՝ զոր տարիներէ ի վեր կ'ընդունէին իրենց եկեղեցական և կրթական զարգացման համար: Պետրոս Սրբազան ինքզինք բարեբախտ կը համարէր որ այդ յիշատակելի օրուան մէջ առիթը կ'ունենար շնորհաւորելու Նորին Սրբազնութեան գահակալութիւնը: Այդ շնորհաւորութիւնը կ'ընէր՝ նախ յանուն ծերունազարդ Հայրապետին, տարագիր Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սահակայ Երկրորդի, և ապա Նորին Ս. Օծութիւն Աթոռակից Կաթողիկոսին Բարգէնի Առաջնոյ: Ձոյգ Վեհափառները արդէն պատեհութիւնն ունեցած էին յայտնելու թէ ինչեւր կը սպասուէին Նորին Ամենապատուութիւնէն՝ յօգուտ Հյց. Եկեղեցւոյ, յօգուտ այս բազմադարեան հաստատութեան և անոր զոհաբերող Միաբանութեան:

Ինքն ալ (Պետրոս Սրբազան) երբեմնի միաբան Ս. Աթոռոյս՝ երկար տարիներ ապրած էր այս հաստատութեան մէջ, վայելած անոր բազմազան շնորհքներն, ջանացած՝ իր կարողութեան սահմանին մէջ ծառայել անոր, անոր ցաւերուն ցաւակից և ուրախութեան ուրախակից եղած էր. ուստի կուզար իր ալ շնորհաւորութիւնները միացնել Նոյնին Ս. Օծութեանց շնորհաւորութեանց՝ և կը մաղթէր որ Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը, որ ընտրեց Նորին Ամենապատուութիւնը, Ազգը, որ ընդ առաջ զնաց այդ ընտրութեան, ազգային հոգեւոր մարմիններն, որ անվերապահ ուրախութեամբ ողջունեցին Ն. Ամենապատուութեան ընտրութիւնը իրեն Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի, իրենց ակնկալութիւններուն և յոյսերուն պսակումը գտնէին յանձին Ն. Բարձր Սրբազնութեան:

Յետոյ ի գիմաց Եփապսանայութեան խօսեցաւ Հոգ. Տ. Մամբրէ Ծ. Վարդապետ Սիրուհեան:

Թոյլտուութիւն խնդրելէ ետք որ այդ հանդիսաւոր պահուն յանուն Եփապսանայութեան Նորին Ամենապատուութեան ներկայացնէր երախտախառն զգացմամբ օծուն իր շնորհաւորութիւնները, ըսաւ թէ ինչ սրտի տրոփումով հետեւած էր քիչ առաջ ուխտի արտասանութեան: Այդ ուխտը ապ-

րուած իրականութիւն մըն էր՝ վասնզի կ'ուզար Ն. Ամենապատուութեան հոգիին ալքերէն: Յիշեց անոր նախորդ ուխտերը, և ճշմարտապէս հաւատարիմ ուխտաւոր մը եղած ըլլալը:

Թուեց Նորին Բ. Սրբազնութեան նախորդ զործունէութեան զաշտերը Արմաշ, Սերաստիա, Եփապոս, Հեղկաստան, Եւրոպա, և յարեց թէ ինչ խորունկ գիտակցութեամբ զինուած զործունէութիւն մ'ունեցած էր ան: Ակնարկեց Սրբազան Պատրիարքին նկարագրին բարեմասնութեանց, և անոր տիպար և ազնուական կեանքին օրինակելի կէտերուն: Նկատեց թէ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը ազգին զգացմանց թարգման հանդիսանալով՝ փառաւորեց Նորին Բ. Սրբազնութիւնը՝ բազմեցնելով զայն երուսաղէմի Առաքելական Պատրիարքութեան Գահուն վրայ:

Սխալ էր բռնել թէ Սրբազանը տարիներու յոգնութենէն եւ տառապանքներէն ետք հանգիստ գտնելու կուզար Ս. Յակոբեանց վանուց խնկարոյր կամարներուն ներքեւ: Ինք (խօսողը) կը հաւատար թէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութիւնը առարկայ պիտի ըլլար Սրբազանին հոգածութեան, և ան պիտի շարունակէր Հոգեւոյս Դուրեան Սրբազանի լուսաւոր ճամբան, իրեն զօրավիշ ունենալով Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան մէջ գտնուող պատրաստուած երիտասարդ ուժերը և փորձառու գէմքերը: Կրնար համարձակօրէն յայտարարել թէ Հյց. Եկեղեցին Ս. Յակոբեանց զարաւոր և փառաւոր այս պատկառելի հաստատութիւնը կը պարտէր զոհաբերութեան և նուիրումի զգացումով և հոգիով առաքինացած Միաբանական այս Ս. Ուխտին, և Ազգն համօրէն երախտագիտական զգացմամբ պիտի կրնար պատասխանել պատ. Միաբանութեան այս փառաւոր և պատուաբեր կեցուածքին:

Շեշտեց այսօրուան պէտքը, Հյց. Եկեղեցւոյ կրած աղէտքներէն ետք, իրենց պապերուն հաւատքովը զօրացած սուրբ, բարի և անձնուէր հոգեւորականներու: Ըսաւ թէ Սրբազանը անցեալին մէջ տիպար հովիւներ ընծայած էր ազգին, որոնց մեծագոյն մասը այսօր նահատակութեան լուսապսակն ունէին իրենց ճակտին և կը խնդակցէին հանդիսականներուն իրենց Վարպետին

փառաւորման առիթով: Ինք (Հոգ. Մամբրէ Վրդ.) կը հաւատար թէ Սրբազանը պիտի պատրաստէր վաղուան համար երիտասարդ սերունդ մը, իր օրինակելի կեանքին կենդանի տիպարին համաձայն:

Վերջացուց իր խօսքը՝ կրկին շնորհաւորութիւններով և մաղթանքներով՝ Նորին Ամենապատուութեան, Միաբանութեան և Հյոս. Եկեղեցիին և Ազգին համար:

Յաջորդեց երգ մը ժառ. սաներու կողմէ, «Բոյր մը ցնցող»:

Ապա յանուն Վանուցս Ընծայարանին եւ Վարժարանին ուղերձ մ'ըրաւ ԲԵՇ. Սարգիս Մրկ. Աւեսիսեան:

Շնորհաւորութիւններէ ետք՝ ակնարկեց Աստուծոյ ողորմութեան, որով անձնւորք քաջ հովիւ մը կը բազմէր Երուսաղէմի Առաք. Ս. Աթոռին վրայ, որուն ի տես կը ցնծար Դուրեան Սրբազանի հոգին: Նորին Ամենապատուութիւնը կը գրաւէր լաւագոյն տեղը մանաւանդ իրենց սրտերուն մէջ: Յայտնեց իրենց հաւատքը՝ թէ Երուսաղէմը հոգեւորականութեան մեծ վառարան մը պիտի ըլլար, ուր ամէնքը պիտի նուիրուէին նոյն սուրբնապատակին: Արիւնը սուրբ և քաջ հովիւներու, որոնք մարտիրոսացած էին, կը կենդանացնէին աճող սերմերն աշտօրանի: Երբ պերճ հոգիի մը ողջակիզումը կար, անոր ճննճերու մեքերէն պիտի յառնէր օրհնութիւն մը, որ պիտի ըլլար Սաղիմական նոր հոգեւորականութիւնը, տանելու համար իր ծառայութիւնները ամէն ուր որ հայր կը շնչէր: Շնորհաւորութիւններ կրկին՝ և մաղթանքներ Սրբազանի ջանքերուն արդիւնաւորման համար ի փառս Աստուծոյ և Հյոս. Ուղ. Եկեղեցիին և Ս. Աթոռին:

Ասոր յաջորդեց Տիար Դրիգոր Մխալեան, որ խօսեցաւ յանուն Հայ Ժողովուրդին ընդհանրապէս:—

Ըսաւ թէ չունէր քուէն հայ Ժողովուրդին՝ փոխանորդաբար կենալու համար հոն. բայց պիտի բերէր արձագանգը այն համատարած և ինքնաբոլոս խանդավառութեան՝ որով աշխարհի բոլոր ծագերուն վրայ ընդունուեցաւ Ն. Ամենապատուութեան Պատրիարքական ընտրութիւնը:

Պատուարժան միաբանութիւնը բերած

էր Ն. Ամենապատուութիւնը այս գահուն վրայ. ասիկա ունաց կողմէն տեսակ մը զըրկանք նկատուած էր Ժողովրդային իրաւանց հանդէպ. բայց Միաբանութիւնը գիտցած էր լսել Ժողովրդային ձայնը, որ անոր մեծութիւնը և պատիւը պիտի մնար յաւէտ:

Ամեն. Սրբ. Հայրը արժանի կացուցած էր իր անձը այս մեծ պատուոյն: Յիշեց՝ թէ ինքը (Տիար Մխալեան) մէկն էր որ ամէնէն աւելի կը ճանչնար Ն. Սրբաղնութեան կեանքի վերելքը մանուկ հասակէն մինչև հիմա: Ն. Ամենապատուութիւնը հաւատաւոր, բարի և կրթասէր տան մը զաւակն էր. ապա՝ բախտը ունեցած էր մեծնալու երկու անգուգական մեծ անձերու շունչին տակ: Կը մտածէր թէ այդ երկու անձերը իրենց բազուկները երկարած՝ նորերու կը սպասէին, պզտիկ ազգին մեծութեան աշխատանքը շարունակուած տեսնելու փափաքով:

Նորին Ամենապատուութիւնը պատրաստութեան եւ փորձուած գործունէութեան կրկնակ իրաւունքներով կուգար զըրաւել այս բարձր Աթոռը, ուր անուշ խունկի մը պէս պիտի այրէր ու սպառէր՝ օծուած և անուշահոտութիւնը շինելու համար այս դարաւոր հաստատութեան:

Ն. Ամենապատուութիւնը Ս. Յակոբայ Մայր Տաճարին մէջ կատարած էր հանդիսաւոր ուխտը, իբր մեծագոյն ուխտաւոր մը այս Սրբավայրին: Հայ Ժողովուրդը ամէն տարի իբր ուխտաւոր իր խունկը, մոմը, նուէրը և աղօթքը կը բերէր. և երբ կը հեռանար անկէ՝ կը տանէր իրեն հետ սա՛ ապահովութիւնը՝ թէ իբր ներկայացուցիչ կը թողուր Ամեն. Սրբազանը, մեծագոյն և մնայուն ուխտաւորը, որուն զօրաւոր թեւերուն տակ դարաւոր այս հաստատութեան ապահովութեան գիտակցութիւնը կը պահէր իր մէջ, և անոր մեծութեան և զարգացումին յոյսն ու սփոփանքը:

Ժողովուրդը գիտէր որ զիւրատար աշխատանքի մը յանձնառութիւնը չէր որ կը ծանրանար Ն. Սրբաղնութեան փորձ ու սերուն վրայ. բայց դժուարին ճիգերով էր որ փառքերը և մեծութիւնները կը շինուէին մարդոց մէջ:

Ապա յանուն Ժողովրդեան շնորհաւորական խօսքեր ըրաւ, եւ մաղթանքներ՝ «հայրենի այս Ժառանգութեան բարիքին, գեղեցկութեան և սրբութեան համար»:

Յետոյ Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի աշակերտուհիները երգեցին երգ մը, «Լի լուսին»:

Թարգմանչաց Վարժարանի փոքրիկներէն մին (Օր Վ. Չաքմաքճեան) սիրուն արտասանութեամբ մը մատոյց գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը:

Վերջին երգը եղաւ «Տէր Կեցոսն, մեր բուն ազգային և մեծ մաղթերդ»:

Եւ խօսեցաւ, հուսկ ապա, Սրբազան Պատրիարք Հայրը:

Ըսաւ թէ իր կեանքին ամէնէն յիշատակելի վայրկեաններն էր որ կ'ապրէր այդ պահուն: Դրուատիքներու և պարտաւորութեանց անարկու հեղեղներ իր վրայ տեղացած էին, և զինք մատնած էին անգին չփոթութեան մը: Բարեբախտաբար սովորութիւն ըրած էր սակայն ինք ո՛չ չափազանց զովեստներէ տարուիլ, և ոչ ալ պարտաւններէ ազդուիլ: Իրեն ուղղութիւն ըրած էր զբաւուիլ զինք առաջնորդող գաղափարականով:

Ասով, սակայն, էէր ուզեր նուազեցնել եղած խօսքերուն արժէքը: Սնոնց համար իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէր բոլոր այն անձերուն՝ որոնք այդ առթիւ բարի խօսքեր ուղղած էին իրեն: Մասնաւորապէս շնորհակալութիւն կը յայտնէր իր մանկութեան ուսուցչին, փոխանորդ Գեր. Տ. Մկրտիչ Սրբազանին, Միաբանութեան կողմէ անոր ըրած խօսքերուն համար: Ծննդահայրութիւն կը յայտնէր՝ Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսներուն անունով խօսող Տ. Պետրոս Սրբազանին, ինչպէս նաեւ Եգիպտահայութիւնը ներկայացնող Տ. Մամբրէ Հայր սուրբին, և իր մանկութեան այն միւս ուսուցչին, Պր. Գ. Մխարանին, ինչպէս նաեւ Վարժարանի կողմէ խօսող Ընծայարանի ուսանող Սարկաւազին, և այն երկու պզտիկներուն, որոնք եկած էին աւելի քաղցրացնել այն խօսքերը, որոնք կը ցուցնէին ոչ այնքան իր արժանիքներուն չափը, որքան խօսողներուն իղձերուն թափը:

Նորին Ամենապատուութիւնը իր կեանքին մէջ ուրիշ անգամ մըն ալ ունեցած էր այն յուզումները, որոնք այդ օր կը փոթորկէին իր հոգին: Այն ատեն էր ատիկա երբ Դուրեան Սրբազան Արմաշի մէջ կանչած էր զինքը, զեռ ոչ խակ երեսնամեայ,

և յանձնած էր իրեն փոխ-վանահայրութեան ժամանակին համար գծուարին պաշտօնը: Այն ատեն պակուցումով խորհած էր թէ ինչպէս պիտի կարենար լեցնել այն պակասը զոր կը թողուր Դուրեանի պէս անձ մը: Սակայն ան (Դուրեան Սրբազան) իր ձեռքովը տարած էր զինքը իր սենեակը և բսած էր. «պարտիս տքնիլ»: Եւ Աստուած ու իր խիղճը միայն զխտին թէ ինչպիսի տքնութեան տարիներ եղած էին այդ երեք տարիները:

Այս երկրորդ անգամուն ալ ճիշտ նոյն զգացումներն էր որ կ'ունենար, երբ պարտականութիւնը կ'առաջնորդէր զինք Անոր (Դուրեան Սրբազանի) գրասեղանին առջև — էէր համարձակէր ըսել անոր «գահուն վըրայ»: «Վասնզի, ըսաւ Սրբազանը, նկատեցի որ ոչ այնքան մի ոմն Թորգոմ Եպիսկոպոս է որ կը շնորհաւորուի, այլ առաւելապէս աշակերտը Դուրեանի»: Եւ կը մտածէր թէ այն բոլոր հանգէսներուն մէջէն ճշմարիտ փառքը պէտք է ուղղուի անոր՝ որուն շիրմին վրայ յարութեան արշալոյսին այգը կը շողայ: Կը մտածէր թէ արդարեւ ինչպէս պիտի կարելի ըլլար արդիւնաւորել իր վրայ գրուած ակնկալութիւնները այս անգամուն ալ: Եւ երբ կը մտածէր այս բոլորին մասին՝ կը խոնարհէր անպին յիշատակին առջև անոր՝ որուն հոգին կը սաւառնէր այդ Ս. Աթոռին վերեւ: Կ'աղօթէր որ այդ հոգին իր հետն ըլլար միշտ, իր ամէնէն գծուարին ու բարի վայրկեաններուն:

Մէկ կողմէն վարանք մը կը զգար, բայց միւս կողմէն կը քաջալերուէր՝ նկատելով որ ներկայիս գործող ոյժ մը, ազգային ոգին եւ Եկեղեցիի սէրը շատ բան զրած էին իբրեւ նեցուկ այս Հաստատութեան մէջ:

Կը խօստովանէր Նորին Սրբազնութիւնը՝ թէ այս Աթոռին հովանիին տակ, այս Միաբանութեան հետ, արիացած կը զգար ինքզինքը, այն բարի տրամադրութիւններով որոնք կը շրջապատէին Ս. Աթոռը:

Ապա Սրբազանը շնորհակալութիւն յայտնեց Միաբանութեան, իրեն հանդէպ արտայայտած համակրանքին համար: Ըսաւ՝ թէ այն էր իր լուսագոյն քաջալերութիւնը. ինք անոր ապաւինած էր: Ծննդահայր եղաւ Տեղապահ Տ. Մեսրոպ Սրբազանին՝ որ, շատոնց կը գործէր այս հաստատութեան

մէջ իրեն Տեսուչ և Լուսարարացեալ, որուն բարի տրամադրութիւնները ծանօթ էին Ազգին, վասնզի խմատութեամբ վարած էր հաստատութեան ղեկը՝ Ս. Աթոռին թափուր եղած միջոցին: Ծնորհակալութիւն յայտնեց ամէնուն ալ, իր միաբանակից բոլոր եղբայրներուն, թէ՛ անոնց որ նախկին սերունդին կը պատկանէին, և թէ՛ անոնց որ նոր սերունդը կը կազմէին և իր նախորդին աշխատութեանց արդիւնքներն էին: Շեշտեց սակայն՝ թէ ինք այդ տրոհումը պատահաբար միայն կ'ընէր այդ տեղ. վասնզի վստահ էր թէ ամէնքը կապուած էին միեւնոյն սիրով, և միեւնոյն զգացումներով է որ զինք կը շրջապատէին գործի այս ասպարէզին մէջ:

«Ամէնքս միասին է որ պիտի կատարենք, ըսաւ, այն հսկայ գործը որ ձեռնպէս միայն Պատրիարքէ մը կը սպասուի, այլ իրականութեան մէջ ամբողջ Միաբանութենէն»:

Դարձեալ կը յայտնէր իր սէրը այս հաստատութեան, իր Ազգին և «մանաւանդ, յարեց, քնդի հանդէպ ներկայ Հայ ժողովուրդ, որ կը ներկայացնես այն տասանորդուած բայց բնաւ չվհատած Ազգը, որ թէև զրկուեցաւ ամէն բանէ, բայց անապատին մեծութեանը մէջ ալ ինքն իրեն շինեց իր Եկեղեցին»:

Ըսաւ՝ թէ հանդիսականները եկած էին մեծարանք մատուցանելու Հյց. Եկեղեցւոյ Միութեան, Սրբութեան և այն Ոգիին որ կանգուն պահած էր այս Ս. Աթոռը: Անոր համար ամէնէն աւելի պարտականութիւն կը զնէր ամէնուն վրայ ալ՝ որ անշէջ պահէին Հյց. Եկեղեցւոյ սէրը իրենց կուրծքերուն տակ: «Իրաւունք ունէր Որիմեան Հայրիկ երբ կ'ըսէր թէ Հյց. Եկեղեցին «Հայ Ազգին խղճմտանքն է»: Անոնք (հանդիսականները) որքան աւելի սիրէին այդ Եկեղեցին՝ այնքան աւելի ծառայած կ'ըլլային այն գաղափարին՝ զոր կը մարմնաւորէր ան:

«Սիրեցէք այս Ս. Աթոռը, յորդորեց, որ Հյց. Եկեղեցւոյ ամէնէն աւելի պատուականագոյն հաստատութիւններէն է»:

«Կեցցէ Ազգը.

«Կեցցէ Հյց. Ս. Եկեղեցին.

«Կեցցէ Առաքելական Ս. Աթոռը»:

Այսպէս, Ամենապատիւ Գահակալին «Պահպանիչ»ով և օրհնութեամբ, փակուեցաւ յաւէտ յիշատակելի հանդիսութեանց այս օրը:

ՍՐԲ. ՊԱՏՐԻԱՐԻՒՆ ԱՅՅՐ ԻՐ ՀՈԳԵՄՆՈՂ.

ՆԱԽՈՐԻՒՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

Երեսուցէմ հասած օրը (եչ.) երեկոյեան ժամերգութենէն ետք Սրբազան Պատրիարքը, ամբողջ Միաբանութեան անդամներուն, վարժարանի աշակերտներուն և բաւական թուով ժողովուրդի հետ փութացած էր իր յարգանքի և մեծարանքի տուրքը մատուցանել իր սիրելի Վարդապետին և նախորդին, երջանկայիշատակ Դուբեան Պատրիարքին, անոր շիրմին վրայ: Կատարուեցաւ հանդիսաւոր և սրտայոյզ հոգեհանգիստ: Սրբազանը հանգստեան աղօթքը կարդալու պահուն խորապէս յուզուած՝ յարտասուս փոփկեցաւ և չկրցաւ շարունակել իր ընթերցումը, զոր շարունակեց Տեղապահ Սրբազանը: Ուրախութեան օրը այս տխուր զրուագիւմ վերջացաւ, երբ արդէն իրիկուան ստուերները կ'իջնէին:

ԱՌԱՋԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳՐԸ

Սրբազան Պատրիարքին Գահակալութեան յաջորդ առաւօտուն՝ Ս. Պատարագը մատուց Դեր. Տ. Պետրոս Սրբազան, Ներկայացուցիչը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան:

«Դիրք»ին ընթերցումէն ետք՝ Սրբազան Պատրիարքին հանդիսապետութեամբ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Հանգուցեալ Դուբեան Սրբազան Պատրիարքին հոգւոյն համար:

«Եւս առաւելոյն առաջ Պետրոս Սրբազան խօսեցաւ պատշաճ ու իմաստալից քարոզ մը, ուր ընդհանուր ակնարկ մը նետուել ետք աշխարհի մէջ գործուող շարունակեց և անիրաւութեանց և բարոյական անկումներու վրայ, ցոյց տուաւ թէ մեծ և բարի մարդոց շնորհիւ է որ մարդկութիւնը և քաղաքակրթութիւնը կերպով մը կը յաջողին շարունակել իրենց գոյութիւնը: Ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու՝ նոյնպէս Հայոց մէջ ալ գտնուած են արի մեծ մարդիկ, որոնցմով մեր ժողովուրդը կրցած է ազդիլ, Ս. Աթոռն ալ յատուցած և տուած է Հյց. Եկեղեցիին սրբական և մեծագործ պատրիարքներ, ինչպէս Պարոն Տէր, Շղթայակիր, Վեհապետեան և ամէնէն վերջ՝ Դուբեան:

Այդ մեծ ու պատուական գահակալներու արժանաւոր յաջորդն է որ Սրբազան քարոզիչը շնորհաւորելու երջանկութիւնը կ'ունենար, և սրտազին բարեմաղթութիւններով վերջացնելէ ետք իր խօսքերը՝ զարձաւ և առաջին անգամ յիշատակեց Սրբազան Պատրիարքին անունը՝ «Եւս առաւելոյն ասեմ»:

Նոյն օրը հրահանգներ տրուեցան Ս. Աթոռոյս բոլոր թեմերուն որ հանգստեան կատարուի նախորդ Պատրիարքին հոգւոյն համար ու նոր Պատրիարքին անուան յիշատակութիւնը սկսուի: